

रामहरि पौड्यालको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वको अध्ययन

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय अन्तर्गत
नेपाली केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर तह दोस्रो बर्ष दशौं पत्रको प्रयोजनका
लागि प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधार्थी

चित्राकुमारी थाम्सुहाङ्ग

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रिभुवन विश्वविद्यालय

कीर्तिपुर, २०६६

त्रिभुवन विश्व विद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर

मिति: २०६७/४/

स्वीकृतिपत्र

त्रिभुवन विश्व विद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तरगत नेपाली केन्द्रीय विभागकी छात्रा चित्राकुमारी थाम्सुहाङ्गले स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दशौं पत्रको प्रयोजनका लागि तयार पार्नुभएको 'रामहरि पौड्यालको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्व' शीर्षकको शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

मूल्याङ्कन समिति

१. प्रा. राजेन्द्र सुवेदी (विभागीय प्रमुख)
२. दीपक प्रसाद ढकाल (शोध निर्देशक)
३. (वाह्य परीक्षक)

त्रिभुवन विश्व विद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर

शोध निर्देशकको मन्तव्य

त्रिभुवन विश्व विद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्काय अन्तरगत नेपाली केन्द्रीय विभाग स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्षको दशौं पत्रको प्रयोजनका लागि शोधार्थी चित्राकुमारी थाम्सुहाङ्गले 'रामहरि पौड्यालको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्व" शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नु भएको हो । यसको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि म नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष सिफारिस गर्दछु ।

मिति: २०६७/४/

दीपक प्रसाद ढकाल
शोध निर्देशक
नेपाली केन्द्रीय विभाग
त्रिभुवन विश्व विद्यालय
कीर्तिपुर, काठमाडौं

कृतज्ञताज्ञापन

“रामहरि पौड्यालको जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्व” शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र मेरो स्नातकोत्तर पाठ्यक्रम अन्तरगतको दोस्रो वर्षको दशौं पत्रको प्रयोजनको लागि तयार पारिएको हो । आदरणीय गुरु दीपक प्रसाद ढकालको प्राज्ञिक निर्देशनमा शोधपत्र तयार भएको हो । यो शोधपत्र तयार गर्दा भेल्लुपरेका समस्या तथा चुनौतिहरूसँग परिचित गराउँदै उचित विधिको अवगत गराई अधि बढ्न उत्प्रेरित गर्नुहुने आदरणीय गुरु मेरा मानसपटलमा सदैव रहनुहुनेछ । आफ्ना व्यवहारिक कार्यव्यस्ततालाई समेत ख्याल नगरी मेरो शोधपत्र तयार गर्न समुचित दिग्दर्शन गराउनुभएकोमा उहाप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन एवम् श्रद्धाभाव व्यक्त गर्दछु ।

यस शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा शोध विषयमा अवसर जुटाईदिने नेपाली केन्द्रीय विभागप्रति म हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । यस शोधकार्यका लागि सामाग्री एवम् जानकारी प्रदान गरी सहयोग गर्नुहुने स्व. रूद्र खरेलका परिवारप्रति हार्दिक कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु । शोधपत्र तयार गर्ने क्रममा आफ्नो अत्यन्त व्यस्त समयमा पनि आवश्यक सुझाव र प्रेरणा दिनुहुने आदरणीय विभागीय प्रमुख प्रा. राजेन्द्र सुवेदीज्यूप्रति कृतज्ञ छु ।

शिक्षा नै ज्योति हो, छोरी शिक्षित भएमा नै आत्मनिर्भर हुन्छे र यसले नै सफलतातर्फ डोर्‍याउछ भन्दै व्यवहारिक समस्याहरूको बावजुद पनि आफ्नो तनमनले मेरो अध्ययनलाई यहाँसम्म पुर्‍याउन अहोरात्र खट्नुहुने परमपूज्य पिता रत्न कुमार थाम्सुहाङ्ग एवम् माता लक्ष्मीदेवी थाम्सुहाङ्ग प्रति आजन्म ऋणी हुनेछु । यसै गरी घरव्यवहारमा सहयोग गरी एवम् शोधकार्यलाई तदारूकताकासाथ तयार गर्न प्रोत्साहन गर्ने मेरो श्रीमान् गणेशप्रसाद सुब्बाप्रति म सदैव आभारी छु ।

शोधखोज एवम् अध्ययन अनुसन्धानका क्रममा मलाई सहयोग पुर्‍याउने सम्पूर्ण मेरा मित्रहरूप्रति कृतज्ञ छु ।

अन्त्यमा, यस शोधपत्रको समुचित मूल्यांकनका लागि त्रि.वि.वि नेपाली केन्द्रीय विभाग कीर्तिपुरसमक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

मिति: २०६७/४/३

शोधार्थी

चित्राकुमारी थाम्सुहाङ्ग
स्नातकोत्तर तह दोस्रो वर्ष
रोल नं. २५८

समूह २०६३/०६४

त्रि. वि. वि नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर

विषयसूची

क्र.स.	विषय	पृष्ठसंख्या
पहिलो परिच्छेद		
१.१	शोधशीर्षक	१
१.२	शोधार्थीको नाम	१
१.३	विषयपरिचय	१
१.४	शोधकार्यको प्रयोजन	२
१.५	शोधकार्यको समस्या	२
१.६	शोधकार्यको उद्देश्य	३
१.७	शोधकार्यको औचित्य र उपयोगिता	३
१.८.	पूर्वकार्यको समीक्षा	४
१.९	सामाग्री सङ्कलन	५
१.१०	अध्ययन विधि	६
१.११	अध्ययनको क्षेत्र र सीमा	६
१.१२	सैद्धान्तिक ढाँचा र त्यसको प्रयोग	६
१.१३.	शोधपत्रको रूपरेखा	६
दोस्रो परिच्छेद		
रामहरि पौड्यालको जीवनी		
२.१	जन्म र जन्मस्थान	८
२.२.	बाल्यकाल	८
२.३	शिक्षा दीक्षा	९
	२.३.१ प्रारम्भिक शिक्षा	९
	२.३.२ अनौपचारिक शिक्षा	९
	२.३.३ औपचारिक शिक्षा	९
	२.३.३.१ विद्यालयस्तरीय शिक्षा	९
	२.३.३.२ उच्च शिक्षा	९
२.४	विवाह तथा सन्तान	१०
२.५	आर्थिक अवस्था	१०
२.६	स्वभाव	११
२.७	रुचि	१२
२.८	कार्यक्षेत्र	१४
	२.८.१ शैक्षिक सेवा	१४
२.९	रामहरि पौड्यालको व्यक्तित्व	१४
	२.९.१ राजनीतिक व्यक्तित्व	१४
	२.९.२ संस्थागत व्यक्तित्व	१५
२.१०	भ्रमण	१६
२.११	सम्मान तथा पुरस्कार	१६
२.१२	धारणा र मान्यता	१७
२.१३	सुखदुखका क्षणहरू	१८
२.१४	लेखन	१९
	२.१४.१ लेखनको प्रेरणा र लेखनारम्भ	१९

२.१४.२	प्रकाशित पुस्तकाकार कृतिहरू	२०
२.१४.३	नेपालीमा प्रकाशित फुटकर लेख, रचना तथा भूमिकाहरूको सूची	२१
२.१५	निष्कर्ष	२२

तेस्रो परिच्छेद
रामहरि पौड्यालको व्यक्तित्व

३.१	पृष्ठभूमि	२४
३.२	शारीरिक व्यक्तित्व	२५
३.३	व्यक्तित्वका विभिन्न पाटाहरू	२५
३.३.१	साहित्यिक व्यक्तित्व	२६
	स्रष्टा व्यक्तित्व	२६
	क) कथाकार व्यक्तित्व	२६
	ख) कवि व्यक्तित्व	२९
	ग) निबन्धकार व्यक्तित्व	३०
	द्रष्टा व्यक्तित्व	३१
	क) समालोचक व्यक्तित्व	३१
	ख) भूमिका लेखक व्यक्तित्व	३२
३.३.२	साहित्येत्तर व्यक्तित्व	३२
	क) शिक्षक/प्राध्यापक व्यक्तित्व	३२
	ख) सामाजिक व्यक्तित्व	३३
	ग) प्रगतिवादी व्यक्तित्व	३३
३.३.३	जीवनी, व्यक्तित्व र कृतित्वबीच अन्तरसम्बन्ध	३५
३.४	निष्कर्ष	३७

चौथो परिच्छेद
रामहरि पौड्यालको साहित्य यात्रा

४.१	साहित्य यात्रा	४०
४.२	रामहरि पौड्यालको साहित्य यात्राको चरण विभाजन	४१
	४.२.१ पहिलो चरण	४२
	४.२.२ दोस्रो चरण	४३
४.३	निष्कर्ष	४६

पाँचौ परिच्छेद
रामहरि पौड्यालको कृतित्वको विश्लेषण

५.१	पृष्ठभूमि	४८
५.२	पुस्तकार रचनाहरूको अध्ययन विश्लेषण	४८
५.२.१	सल्ला सुसाइदिन्छ कथा सङ्ग्रहको विश्लेषण	४९
	क) परिचय	४९
	ख) कथासार	५०
	ग) पात्र तथा चरित्रचित्रण	५८
	घ) परिवेश	६५
	ड) उद्देश्य	६७
	च) दृष्टिबिन्दु	७०
	छ) भाषाशैलीय विन्यास	७१
	ज) निष्कर्ष	७२

५.२.२.	रामहरि पौड्यालका समालोचनात्मक कृति 'भानुदेखि प्रश्रितसम्म' को विश्लेषण	७३
	परिचय	७३
	विषयवस्तु	७४
	प्रगतिवाद केन्द्री	७४
	कविताकेन्द्री	८२
	साहित्यकेन्द्री	८७
	आख्यानकेन्द्री	९३
	भाषाशैलीय विन्यास	९५
	कमीकमजोरी	९६
५.३	निष्कर्ष	९८
	छैठौं परिच्छेद उपसंहार	
	सन्दर्भग्रन्थसूची	१०५

सङ्क्षेपीकृत शब्दसूची

सङ्क्षिप्त रूप

वि.स.

त्रि.वि.वि

ऐ.

पृ.

प्रा.

अ.

व.

प.

पू.

पूर्ण रूप

विक्रम सम्वत्

त्रिभुवन विश्व विद्यालय

ऐजन

पृष्ठ

प्राध्यापक

अङ्क

वर्ष

पण्डित

पूर्णाङ्क